

References:

1. Havryliuk O. A., Belozerska G. O., Zasiplina L. A., Tverdokhlib N. V. (2020) Problema formuvannia tvorchoi osobystosti ta kreatyvnosti maibutnoho fakhivtsia mystetskoho spriamuvannia [The problem of forming a creative personality and creativity of the future art specialist]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Kyiv, Vol. 77. S. 51–55 [in Ukrainian].
2. Havryliuk O. A. (2019) Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u pedahohichnykh koledzhakh do khudozhno-tvorchoi diialnosti [Formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia. 294 s. [in Ukrainian].
3. Gritchenko A., Ishchenko L. (2020) Pedahohichna katehoriia "tvorcha indyvidualnist osobystosti". [Pedagogical category "creative individuality of personality"]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Uman. S. 105–112 [in Ukrainian].
4. Masol L. M. (2015). *Khudozhno-pedahohichni tekhnolohii v osnovnii shkoli: yednist navchannia i vykhovannia: metodychnyi posibnyk*. [Art and pedagogical technologies in primary school: the unity of teaching and education: a guide]. Kharkiv. 178 s. [in Ukrainian].
5. Tverdokhlib N. V. (2018) Rozvytok kreatyvnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v pedahohichnykh koledzhakh [Formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia. 273 s. [in Ukrainian].

B. Brylin, O. Havrylyuk, N. Tverdokhlib, L. Zasyplina, T. Kasko. Formation of creative individuality of future artistic specialists using artistic and pedagogical technologies.

The article actualizes the problem of forming the creative individuality of future specialists of the artistic direction by means of artistic and pedagogical technologies. The relevance of the problem in school and higher education according to the conditions of the New Ukrainian School is noted. The problem is analyzed in modern psychological and pedagogical sources. The need to improve the process of forming the creative individuality of future specialists by means of artistic and pedagogical technologies and the analysis of practical experience of using them during their professional training has been investigated. The purpose of the article is to highlight the experience of professional activity of teachers of the Faculty of Preschool Education and Musical Art of Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College in the formation of the creative individuality of future specialists of the artistic direction by means of artistic and pedagogical technologies. The essence of the concept of "creative individuality". It has been determined that the formation of the creative individuality of a future specialist in artistic disciplines, using the example of a college, is expressed in active creative activity, introducing something unique, original, new into the creative process with the active use of artistic and pedagogical technologies, which in future professional activities in the unity of educational and educational functions with the priority of the latter will contribute to ensuring the semantic and value orientations and general cultural competencies of schoolchildren. Examples of practical use of artistic and pedagogical technologies by applicants in their practical activities in secondary education institutions and in the educational process of the college are described.

Key words: creative individuality, future specialists in the artistic field, Communal Institution of Higher Education "Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College", means, creative activity, integrative technologies, heuristic technologies, art therapeutic technologies, media technologies, interactive technologies.

УДК 373.5:316.75:342.7

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.105.06>

Бублик О. І.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ДЛЯ 10-ГО КЛАСУ: НОВІ АСПЕКТИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті розглянуто процес трансформації змісту шкільного курсу «Громадянська освіта» для 10 класу в умовах повномасштабної російсько-української війни. Автор обґрунтовує необхідність оновлення навчальної програми з урахуванням нових суспільних викликів, зокрема безпекових, правових, психологічних та інформаційних. Аналізується зміна акцентів у структурі курсу – від загальних демократичних цінностей до поглибленого вивчення міжнародного гуманітарного права, механізмів захисту прав людини в умовах війни, прав внутрішньо переміщених осіб та ролі міжнародних правозахисних інституцій. Значну увагу приділено інтеграції медіаосвіти як інструменту протидії дезінформації та формуванню психологічної стійкості учнів.

Окремо наголошено на важливості розвитку громадянської активності, солідарності, волонтерства та усвідомлення європейської перспективи України. Зазначається, що модернізація курсу має супроводжуватися впровадженням сучасних освітніх практик: проектного навчання, цифрових ресурсів, співпраці з громадськими організаціями та використанням реальних кейсів. Зроблено висновок про необхідність формування у здобувачів освіти цілісної системи громадянських компетентностей, які є критично важливими для життя в умовах війни, післявоєнної відбудови та демократичного розвитку держави.

Відзначається, що модернізація курсу «Громадянської влади» у 10-му класі має супроводжуватися впровадженням сучасних педагогічних підходів – проєктного навчання, використання цифрових платформ, інтерактивних методів, співпраці з неурядовими організаціями та використанням реальних історій.

Відзначається, що така модернізація змісту та форм навчання забезпечить формування у молоді цілісної системи громадянських компетентностей, необхідних для життя в умовах кризи, поствоєнної відбудови та побудови демократичного суспільства.

Ключові слова: громадянська освіта, шкільна програма, міжнародне гуманітарне право, медіаграмотність, психологічна стійкість, війна, демократичні цінності, волонтерство, громадянська активність, інформаційна безпека.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 р. суттєво вплинуло на всі сфери суспільного життя, зокрема на середню освіту. В умовах воєнного стану актуалізувалася потреба в адаптації змісту окремих шкільних дисциплін до нових викликів військового часу. Особливо це стосується гуманітарних наук, вивчення яких сприяє формуванню у учнів системи громадянських компетентностей: почуття любові до своєї батьківщини; поваги до людської гідності та прав людини; плюралізму, розуміння важливості культурного розмаїття, демократії, верховенства права, ідей соціальної справедливості та рівності. Мова йде, зокрема про шкільний курс національної історії та, особливо, а також про предмет «Громадянська освіта», який покликаний формувати у здобувачів середньої освіти демократичну ідентичність, правосвідомість, критичне мислення, здатність протистояти дезінформації та адаптуватися до кризових ситуацій. Саме тому його зміст потребує перегляду та оновлення відповідно до потреб суспільства воєнного й поствоєнного періоду.

Вищезгадана дисципліна почала системно впроваджуватися у українську середню освіту у 2017 р., коли Міністерство освіти і науки України розробило й затвердило Навчальну програму з громадянської освіти (інтегрований курс) для 10 класів шкіл. 3 жовтня 2018 р. на засіданні Кабінету Міністрів України була ухвалена Концепція розвитку громадянської освіти, яка окреслила рамки й стратегію подальшого реалізації програми [6].

Отже, пілотним класом для системного впровадження курсу «Громадянська освіта» став десятий клас. Комплексний аналіз та перспективи подальшого впровадження цієї дисципліни, трансформація її змісту, відповідно до вимог військового стану є метою цієї статті.

Дослідження спирається на низку українських та європейських документів, які визначають зміст курсу «Громадянської освіти». Це, зокрема, типова програма “Reference Framework of Competences for Democratic Culture” (“RFCDC”) [8], розроблена Радою Європи, на яку спиралися українські експерти під час розробки відповідної дисципліни для середньої школи в Україні.

Стаття також спирається на засади «Концепції нової української школи», чинні програми МОН України та міждисциплінарний підхід до вивчення громадянської освіти.

Методологічну основу складає поєднання методів критичного аналізу чинних навчальних програм, нормативно-правових документів, експертних висновків і педагогічної практики. Це, у свою чергу, дозволяє комплексно розглянути особливості впровадження.

Наукове підґрунтя цієї статті складають наукові праці українських вчених, у яких розглянуті ті чи інші аспекти трансформації змісту шкільного курсу «Громадянської освіти» у умовах військового конфлікту, як для 10-го класу, так і у цілому. Це, зокрема, статті Ю. Горбаня [1], О. Олійник [1], Н. Іванець [3], Д. Мусіяки [7], В. Семененка [7] та ін.

Слід відзначити, що типова освітня програма з громадянської освіти для 10 класу (МОН, 2017 р.) має комплексний, міждисциплінарний характер і охоплює наступні освітні блоки: «Людина», «Суспільство», «Держава», «Світ». Серед ключових представлених тем – права людини, демократія, громадянська участь, глобальні проблеми сучасності.

Програма була актуальною на момент ухвалення, однак, на наш погляд, потребує подальшого змістовного оновлення в умовах російсько-української війни, яка поставила нові виклики перед українським суспільством. Актуальність цього завдання підкреслюється низкою провідних українських науковців. Зокрема, Н. Іванець, відзначала, що «...існує суперечність між станом громадянської освіти, її цілями та завданнями, які декларувалися досі і необхідністю їхнього суттєвого оновлення перед викликами військової, інформаційної та пропагандистської агресії Росії» [3, с. 62].

Зокрема, зміст дисципліни пропонується розширити за рахунок розширення курсу наступними аспектами.

Більшість науковців сходяться на тому, що в умовах воєнного часу, необхідно акцентувати увагу на вдосконаленні знань учнів про механізми захисту прав людини під час воєнного стану, міжнародному гуманітарному праві, Женевських конвенцій, правах внутрішньо переміщених осіб та ролі міжнародних правозахисних організацій.

Насамперед, потрібно зробити пріоритетними набуття учнями знань про головні поняття, пов'язані із функціонуванням системи міжнародного гуманітарного права. А також, учням потрібно зрозуміти значення у період військового стану Женевських конвенцій. Це основоположні міжнародно-правові документи, які регулюють захист жертв збройних конфліктів. Уперше вони були прийняті у 1864 р. та доповнені й кодифіковані в 1949 р. Цей масив документів складається з чотирьох основних конвенцій і додаткових протоколів, які охоплюють широке коло гуманітарних питань, що виникають під час війни. Основна мета цих

документів – захист осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях (цивільного населення, поранених, медичного персоналу, військовополонених тощо).

У період війни роль Женевських конвенцій є критично важливою, оскільки вони виконують низку важливих функцій, серед яких:

- 1) оформлення міжнародних стандартів гуманного поводження з цивільними та військовими особами, які потрапили у вразливе становище;
- 2) гарантія медичної допомоги для поранених і хворих без дискримінації;
- 3) заборона тортур, страт без суду, жорстокого або принизливого поводження;
- 4) захист цивільної інфраструктури – шкіл, лікарень, об'єктів водо- й енергопостачання;
- 5) регламентація поводження з військовополоненими та забезпечення їхніх базових прав;
- 6) встановлення відповідальності за порушення, зокрема, визнання таких дій воєнними злочинами, що підлягають розгляду в міжнародних судах [2, с. 137].

Женевські конвенції лягли у основу сучасної системи міжнародного гуманітарного права – ще одного базового поняття курсу «Громадянська освіта». Міжнародне гуманітарне право уявляє собою систему міжнародно-правових норм, що регламентують захист осіб, які не беруть або більше не беруть участі у воєнних діях, а також обмежують методи та засоби ведення війни. Як відзначалося вище, його джерелом є Женевські конвенції 1949 р. (4 конвенції) про захист поранених і хворих у сухопутних силах; поранених, хворих і осіб, потерпілих на морі; військовополонених; цивільного населення [7, с. 144].

Ще одним джерелом гуманітарного права на міжнародній арені є даткові до Женевської конвенції протоколи 1977 і 2005 рр., які розширюють застосування норм у внутрішніх та міжнародних конфліктах. Вони визначають ключові принципи сучасного міжнародного гуманітарного права, серед яких:

- 1) принцип розрізнення (між комбатантами та цивільними);
- 2) принцип пропорційності (неперевищення необхідного рівня сили);
- 3) принцип гуманності (заборона тортур, жорстокого поводження);
- 4) принцип необхідності (ведення бойових дій лише в межах воєнної необхідності);
- 5) обов'язковість забезпечення захисту медичного персоналу, об'єктів, поранених тощо.

В умовах інформаційної війни також життєво необхідними навичками стають критичне мислення та вміння розпізнавання фейки. Українські науковці відзначають, що у програмі «Громадянської освіти» для 10-го класу слід істотно посилити блок, присвячений цифровій безпеці, алгоритмам соціальних мереж, розпізнаванню маніпуляцій та методам перевірки джерел [1, с. 195]. Так, українські науковці Ю. Горбань та О. Олійник відзначають: ««Медіаграмотність у сучасних умовах війни постає не лише як освітній інструмент, а як форма інформаційного захисту. Вона забезпечує здатність до критичного осмислення медіаповідомлень, розпізнавання фейків і протидії інформаційним впливам ворожих держав» [1, с. 195].

Особливе значення при цьому набуває поняття «медіаграмотність», яке розуміється як сукупність знань, навичок і ставлень, що дозволяють людині ефективно знаходити, аналізувати, оцінювати, створювати та відповідально використовувати інформацію з різних медіа-джерел.

Вона включає критичне мислення щодо змісту медіа, уміння розпізнавати фейки, маніпуляції, пропаганду та дезінформацію, а також здатність адекватно реагувати на інформаційні виклики. На думку дослідників Горбаня та Олійник: «медіаграмотність – це освітній інструмент, який формує здатність громадян критично осмислювати медіаповідомлення, розпізнавати дезінформацію та захищатися від інформаційних впливів, особливо в умовах війни» [1, с. 197].

У сучасних умовах війни, коли інформаційний простір стає полем активної боротьби, медіаграмотність виступає ключовим інструментом захисту громадян від дезінформації, пропаганди та маніпуляцій. Вона забезпечує здатність критично осмислювати медіаповідомлення, розпізнавати фейки, аналізувати джерела інформації та протидіяти інформаційним впливам ворожих сил.

Як наголошують вже згадувані науковці, медіаграмотність не лише підвищує рівень інформаційної компетентності, а й формує активну громадянську позицію, що є життєво необхідним для збереження національної безпеки в інформаційній війні [1, с. 198].

Ще одним аспектом на якому потрібно зробити наголос під час подальшого увідповіднення програми шкільного курсу «Громадянської освіти» для 10 класу до реалій військового часу є наголошення на необхідності розвитку у учнів навичок громадянської активності і національної єдності. Це насамперед, пов'язано із тим, що війна продемонструвала роль і значення, вагу солідарності, волонтерства та громадянської участі. Саме тому програма має включати приклади громадянської мобілізації, зокрема досвід волонтерських рухів, самоорганізації громад, участі молоді у допомозі ЗСУ.

Важливим новим компонентом курсу має також стати формування у учнів психологічної стійкості. Вони мають отримати базові навички психологічної саморегуляції, подолання стресу, надання першої психологічної допомоги, знання про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та способи його подолання.

Відзначимо, що впровадження аспектів психологічної стійкості в курс «Громадянська освіта» – це важливе завдання, особливо в умовах військових конфліктів, соціальної нестабільності та інформаційних загроз. При розробці такого компонента, важливо враховувати наступні аспекти:

- 1) психологічна стійкість допомагає учням адаптуватися до стресових ситуацій, підтримує їхнє емоційне здоров'я і сприяє ефективній соціальній інтеграції;
- 2) у контексті громадянської освіти це формує відповідального громадянина, який може зберігати критичне мислення та самовладання навіть під тиском зовнішніх викликів;
- 3) знання про ПТСР і способи його подолання підвищують обізнаність та емпатію, знижують стигматизацію і сприяють готовності допомогти іншим [8, с. 9].

Останнім важливим аспектом програми курсу «Громадянської освіти» для 10 класу є формування у учнів знань про європейський і глобальний вимір зовнішньої політики України.

Важливо посилити розділ, присвячений євроінтеграційним прагненням України, міжнародній підтримці та єдності демократичних держав у протидії російській агресії. Такий підхід сприяє формуванню глобальної громадянської свідомості [6, с. 28].

Модернізація курсу «Громадянська освіта» для 10-го класу передбачає впровадження нових освітніх методів, серед яких:

- 1) впровадження проєктного навчання, пов'язаного з актуальними соціальними проблемами;
- 2) залучення реальних історій (усної історії, щоденників, волонтерських кейсів);
- 3) інтеграція цифрових ресурсів, відеоконтенту, платформ для перевірки інформації;
- 4) співпраця з громадськими організаціями, ветеранськими ініціативами, освітніми фондами;
- 5) використання дискусійних методів, дебатів, рольових ігор для розвитку критичного мислення [6, с. 39].

Висновки. Проведене дослідження, на основі аналізу робіт українських науковців показує, що курс «Громадянська освіта» для 10 класу середньої школи потребує подальшого суттєвого переосмислення і оновлення в умовах триваючої російсько-української війни. Головним викликом є необхідність забезпечення релевантності змісту курсу до умов воєнного часу, трансформації суспільних цінностей, інформаційної загрози та потреби у формуванні стійкої громадянської ідентичності.

По-перше, змістовний акцент має бути зміщений у бік вивчення міжнародного гуманітарного права, механізмів захисту прав людини в умовах воєнного стану, прав внутрішньо переміщених осіб і діяльності міжнародних правозахисних організацій. Це необхідно для підвищення обізнаності учнів щодо актуальних правових інструментів, якими вони можуть скористатися в умовах кризи.

По-друге, критично важливим компонентом оновленого курсу має стати блок, присвячений медіаграмотності, цифровій безпеці та протидії дезінформації. Війна на інформаційному фронті, яка ведеться агресором проти українського суспільства, висуває нові вимоги до навичок критичного мислення, вміння розпізнавати фейки, маніпуляції та протистояти інформаційним атакам. У зв'язку з цим, медіаосвіта має виконувати не лише просвітницьку, але й безпекову функцію.

По-третє, надзвичайно важливим аспектом є включення до змісту курсу тем, що стосуються громадянської активності, солідарності, волонтерського руху, участі молоді в суспільному житті. Під час війни українське суспільство продемонструвало унікальний приклад самоорганізації та мобілізації, що має бути відображено в навчальному процесі як джерело натхнення, національної гордості та зразок активної громадянської позиції.

По-четверте, формування психологічної стійкості учнів є нагальним освітнім завданням при модернізації змістовної частини курсу «Громадянської освіти», як для 10-го класу, так і для інших. Війна породжує значні емоційні та психологічні виклики, які потребують педагогічного реагування. Ознайомлення учнів із техніками саморегуляції, основами першої психологічної допомоги та методами подолання стресу має інтегруватися у громадянську освіту як інструмент психоемоційної підтримки молоді.

Нарешті, по-п'яте, у курсі доцільно посилити розділи, присвячені міжнародним зв'язкам України, її євроінтеграційним прагненням, співпраці з демократичними державами та міжнародними організаціями. Це сприятиме формуванню у школярів не лише усвідомлення європейської перспективи України, а й глобальної громадянської свідомості.

Відзначимо, що оновлення курсу має супроводжуватися впровадженням сучасних педагогічних підходів – проєктного навчання, використання цифрових платформ, інтерактивних методів, співпраці з неурядовими організаціями та використанням реальних історій. Така модернізація змісту та форм навчання забезпечить формування у молоді цілісної системи громадянських компетентностей, необхідних для життя в умовах кризи, поствоєнної відбудови та побудови демократичного суспільства.

Отже, трансформація змісту курсу «Громадянська освіта» для 10 класу в умовах війни є не лише педагогічною вимогою, а й інструментом зміцнення національної стійкості, формування активного, відповідального, інформованого громадянина України. Процес формування змістовної частини навчальної дисципліни «Громадянська освіта» розглядатиметься у наступних наукових статтях.

Використана література:

1. Горбань Ю., Олійник О. Медіаграмотність як засіб захисту в умовах інформаційної війни. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. 2024. № 1. С. 195–198.
2. Іванець Н. Сучасні виклики громадянської освіти в умовах гібридної війни. *Освітній дискурс*. 2023. № 2 (20). С. 60–66.

3. Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них від 8 червня 1977 року і 8 грудня 2005 року. Женева : Міжнародний Комітет Червоного Хреста, 2010. 562 с.
4. Концепція нової української школи. Київ : МОН України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf>
5. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-p#Text>
6. Методичні рекомендації з викладання курсу «Громадянська освіта» для 10 класу. Київ : МОН України, 2018. 56 с.
7. Міжнародне гуманітарне право / за ред. В. Д. Мусіяки, В. І. Семененка. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 368 с.
8. Організація психологічної підтримки в закладах освіти під час воєнних дій : методичні рекомендації. Київ : МОН України, 2022. 24 с.
9. Типова освітня програма з громадянської освіти для 10 класу. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
10. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 1: Context, concepts and model. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

References:

1. Horban Y. I., Oliynyk O. M. (2024). Mediamotnist yak zasib zakhystu v umovakh informatsiinoi viiny [Media literacy as a means of protection in the context of information war]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, (1). S. 195–198 [in Ukrainian].
2. Ivanets N. (2023). Suchasni vyklyky hromadianskoi osvity v umovakh hibrydnoi viiny [Modern challenges of civic education under hybrid war conditions]. *Osvitnii dyskurs*, 2 (20). S. 60–66 [in Ukrainian].
3. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). Kontseptsiiia novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf> [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, October 3). Kontseptsiiia rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini [Concept for the Development of Civic Education in Ukraine] (Order No. 710-r). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-p#Text> [in Ukrainian].
5. Metodichni rekomendatsii z vykladannia kursu “Hromadianska osvita” dlia 10 klasu [Methodological recommendations for teaching the “Civic Education” course in Grade 10]. (2018). Kyiv : MON Ukrainy. 56 s. [in Ukrainian].
6. Mizhnarodne humanitarne pravo / za red. V. D. Musiiaky, V. I. Semenenko [International Humanitarian Law / ed. by V. D. Musiiaka, V. I. Semenenko]. (2005). Kyiv : Yurinkom Inter. 368 s. [in Ukrainian].
7. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2017). Typova osvithia prohrama z hromadianskoi osvity dlia 10 klasu [Model curriculum on civic education for the 10th grade]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> [in Ukrainian].
8. Orhanizatsiia psykholohichnoi pidtrymky v zakladakh osvity pid chas voienynykh dii: metodichni rekomendatsii [Organization of psychological support in educational institutions during hostilities: methodological recommendations]. (2022). Kyiv : MON Ukrainy. 24 s. [in Ukrainian].
9. International Committee of the Red Cross. (2010). Zhenevski konventsii vid 12 serpnia 1949 roku ta Dodatkovy protokoly do nykh vid 8 chervnia 1977 roku i 8 hrudnia 2005 roku [Geneva Conventions of August 12, 1949, and Additional Protocols of June 8, 1977, and December 8, 2005]. Geneva : International Committee of the Red Cross. [in Ukrainian].
10. Council of Europe. (2018). Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 1: Context, concepts and model. Strasbourg: Council of Europe Publishing. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

O. Bublyk. Transformation of the Content of the 10th-Grade Civic Education Course: New Aspects in the Context of the Russian-Ukrainian War.

The article explores the transformation of the 10th-grade school course “Civic Education” in the context of Russia’s full-scale war against Ukraine. The author substantiates the urgent need to update the curriculum in light of new societal challenges, particularly in the areas of security, law, psychology, and information. The study emphasizes a shift in focus from general democratic values to an in-depth study of international humanitarian law, mechanisms for protecting human rights during wartime, the rights of internally displaced persons, and the role of international human rights institutions. Special attention is paid to integrating media literacy as a tool for countering disinformation and to developing students’ psychological resilience. The importance of fostering civic engagement, solidarity, volunteerism, and awareness of Ukraine’s European aspirations is highlighted.

The article argues that the modernization of the course must be accompanied by the introduction of contemporary educational practices such as project-based learning, digital tools, partnerships with civil society organizations, and the use of real-life case studies. The conclusion underscores the necessity of forming a comprehensive system of civic competences among students, which is essential for life in wartime, post-war recovery, and the democratic development of the country.

It is noted that the modernization of the Civic Education course in the 10th grade should be accompanied by the implementation of contemporary pedagogical approaches – project-based learning, the use of digital platforms, interactive methods, cooperation with non-governmental organizations, and the application of real-life stories.

Such modernization of both the content and teaching methods is expected to foster the development of a comprehensive system of civic competences among young people, essential for living in times of crisis, post-war recovery, and the building of a democratic society.

Key words: civic education, school curriculum, international humanitarian law, media literacy, psychological resilience, war, democratic values, volunteerism, civic engagement, information security.